

С. О. ФІЛІППОВ

Станіслав Олександрович Філіппов, кандидат психологічних наук, доцент, підполковник юстиції, доцент Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

БАР'ЄРНІСТЬ КОРДОНУ VS ТРАНСКОРДОННА ЗЛОЧИННІСТЬ?

У кримінологічній науці словосполученню «транскордонна злочинність» відповідають конотації широкого змістовного спектру. Але кожний із них притаманна наявність такої ознаки, як перетинання суб'єктом державного кордону або переміщення предметів через державний кордон (далі – ДК). У свою чергу, іманентною властивістю кордону є його бар'єрність, тобто вибіркова проникність для різних людей, категорій товарів тощо. Характеристикою кордону, протилежною бар'єрності, є його контактність. Яким є співвідношення бар'єрності та контактності кордону з метою найефективнішого запобігання транскордонній злочинності в сучасних умовах? Яке значення в контексті кримінологічної таксономії має чинник державного кордону для розвитку кримінологічної класифікації злочинності? Запрошенням до дискусії навколо двох даних питань просимо вважати цю публікацію.

У дослідженнях, що проводилися зарубіжними кримінологами (передусім ми маємо на увазі знайомі нам праці таких вчених, як Martin Killias, Petrus C. van Duynе, Michael Levi, Louise I. Shelley) за останні 25 років, неодноразово актуалізувалося питання впливу кордонів на ефективність протидії злочинності. Важливою для нашого дослідження є праця Neil Boister, в якій аргументуються кримінологічні ідеї, похідні від сформульованого ним загального концептуального напрямку розвитку транснаціонального кримінального права.

У сучасній українській військовій науці бар'єрність як одна з ключових функцій кордону розглядається в працях Дмитра Купрієнка. Питання обсягу та змісту поняття «транскордонна злочинність» обґрунтовували українські кримінологи Наталія Орловська та Юрій Курилюк, а питання транснаціоналізації злочинності в Україні досліджують Михайло Вербенський та Галина Жаровська.

Аналіз праць цих та інших авторів демонструє навіть не відсутність єдності поглядів щодо впливу бар'єрності кордонів на ефективність протидії транскордонній злочинності, а іноді – повну протилежність висновків, що, на наш погляд, є додатковою причиною актуальності теми даної публікації.

Практичне значення статті полягає у питанні: який превентивний ефект має бар'єрність кордонів у контексті протидії транскордонній злочинності? Виходячи з вищевикладеного, **мета** даної статті, таким чином, полягає у тому, щоб обґрунтувати наявність або відсутність взаємозв'язку між бар'єрністю кордонів та системою протидії транскордонній злочинності.

Методологічною передумовою нашого дослідження є позиція, висловлена в роботі сучасного класика кримінології Юрія Антоняна, згідно з якою для роботи над предметом дослідження необхідно оцінити його з точки зору трьох рівнів пізнання: феноменологічного, тобто описового, нефеноменологічного, тобто пояснювального та прогностичного, який зосереджується на припущенні про розвиток того чи іншого явища¹.

Отже, формулювання нами проблеми саме у такій формі: «Бар'єрність кордону vs (versus – проти) транскордонна злочинність?» не є новою. У суспільній свідомості панує думка, що закритість кордону, яка пов'язується з високим рівнем його бар'єрності, знижує рівень транскордонної злочинності. До речі, висновок про суспільну думку базується на проведеному нами опитуванні думок громадян України та Молдови, що проводилося нами протягом 2013–2014 рр. на пунктах пропуску через державний кордон (Тудора–Старокозаче та Сороки–Могілів-Подільський). Структуру групи респондентів, кількісно-якісні показники, умови опитування та форму опитувальника ми не наводимо через обмежений розмір публікації.

Дійсно, з точки зору формальної логіки начебто це так. Водночас у працях зарубіжних кримінологів ми зустрічаємо тезу про те, що кордони є меншою перешкодою для злочинної діяльності, ніж для співробітництва у боротьбі з транскордонною організованою злочинністю. Зокрема, фактично у такому формулюванні ця теза зустрічається у публікації професора університету Лозанни (Швейцарія) Martin Killias «Чи призводить відкритість кордонів до збільшення рівня злочинності?». Щоправда, ця праця опублікована майже чверть століття тому². В унісон цій позиції звучить і думка відомого кримінолога із Гааги (Нідерланди) Petrus C. van Duynе, який пов'язував бар'єрність кордонів з протидією злочинності в межах національних юрисдикцій, що вважав архаїчним застарілим явищем³. Зазначені автори переважно скептично ставляться до ідеї про контроль за злочинністю шляхом збільшення інтенсивності контролю за кордонами. При цьому не забуваймо історичний контекст того часу – це ухвалення Маастрихтського договору, яким започатковано створення Європейського Союзу, з чим і пов'язані як ілюзії, так і побоювання, характерні для окремих логічних досліджень.

У сучасній Україні в охороні державного кордону застосовується Концепція інтегрованого управління кордонами (далі – ІУК), метою якої, серед іншого, є запровадження європейських стандартів ІУК щодо проваджен-

ня суб'єктами ІУК діяльності із запобігання, виявлення, розкриття (розслідування) транскордонних злочинів; провадження оперативно-розшукової діяльності, проведення аналізу ризиків та здійснення запобіжних заходів⁴.

Частиною дослідження проблем запобігання транскордонній злочинності, таким чином, має бути дослідження вищезазначених сфер діяльності суб'єктів ІУК. А ці суб'єкти, передусім Державна прикордонна служба України (далі – ДПСУ), як відомо, реалізують як бар'єрну, так і контактну функції державного кордону. Іншими словами, ДПСУ забезпечує бар'єрну функцію, що передбачає протидію незаконному переміщенню через державний кордон (далі – ДК) осіб, зброї, наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, боєприпасів, вибухових речовин, окремих видів матеріалів і предметів. Також на ДПСУ покладається забезпечення контактної функції, що включає безперервний (за умови дотримання чинного законодавства) пропуск через ДК осіб, транспортних засобів, вантажів та іншого майна. У літературі такий підхід до забезпечення прикордонної безпеки трактується як «*відкриті, але добре контрольовані та захищені (безпечні) кордони*»⁵. В ідеалі, для законслухняних учасників транскордонного руху кордон має бути мінімально бар'єрним та максимально контактним («доброзичливим»), а для незаконних – бар'єрним («непроникним»), на чому й ґрунтується чинна Концепція інтегрованого управління кордонами.

Вчені звертають увагу на реальний вплив бар'єрності при охороні кордону на рівень транскордонної злочинності. Дійсно, за влучним виразом Юрія Антоняна в раніше процитованій роботі, криминологія не повинна бути індиферентною до явищ, які не належать до її предмета, але мають криминогенне значення, тобто впливають на злочинність. За вихідний фактологічний базис візьмемо ледь не пророчі для багатьох сучасних держав висновки професора Університету Джорджа Мейсона у Вірджинії (США) Louise I. Shelley, зроблені нею у 2006 р. «Крім найбагатших країн, більшість світових держав мають мало реальних можливостей охороняти свої кордони. Проблеми недостатніх фінансових ресурсів, недостатнього навчання, низької заробітної плати та корупції означають, що ефективна охорона кордону є реальністю лише в деяких регіонах світу. Навіть багаті держави Австралія та Японія, статус острова яких їх ізолює, не є вільними від проблем транскордонної злочинності та тероризму». Крім цих проблем, зазначає автор, регіональні конфлікти значно обмежують здатність держав контролювати свої кордони⁶.

Разом із тим в умовах глобалізації ми спостерігаємо різноманітність моделей міждержавних відносин у прикордонній сфері, які існують паралельно. Очевидно, що їх вплив на характер транскордонної злочинності є різним. Полярними за суттю є концепції прикордонної безпеки, які умовно можна позначити як «прикордонна стіна» та «світ без кордонів». Кожній із даних концепцій відповідає свій рівень бар'єрності кордону. Зокрема, за класифікацією Дмитра Купрієнка, існують такі рівні бар'єрності кордонів:

1. Транснаціонального сполучення немає, кордони повністю бар'єрні, охороняються мілітарно.
2. Зменшена військова функція Державного кордону, відновлюється суспільно-економічне значення кордонів.
3. Стабільними є економічне (мита) та суспільне (візи) значення кордонів.
4. Економічне значення кордонів втрачається у зв'язку з лібералізацією торгівлі, але залишається візовий режим.
5. Відбувається лібералізація товарного обороту та запровадження безвізового переміщення.
6. Повна лібералізація товарного обороту, прикордонний контроль спрощений та обмежений.
7. Повна лібералізація товарного обороту, повна свобода переміщення, максимально спрощений контроль режиму державного кордону.
8. Переміщення через ДК може відбуватися у будь-якому місці в будь-який час, повна ліквідація всіх видів контролю на ДК.

Прикладом першого рівня бар'єрності є державний кордон між Республікою Корея та Корейською Народно-Демократичною Республікою. Восьмий рівень бар'єрності є характерним для внутрішніх кордонів між державами – членами ЄС.

Водночас дана класифікація не відображає негативних причин зниження рівня бар'єрності, які можуть походити від зменшення активності соціодинаміки конкретної держави. Наприклад, процес регресу державно-правових відносин від стабільних до нестійких та до неіздатних держав, за визначенням Роберта Ротберга – Failed State, (FS) та держав, що розпалися – Collapsed State, (CS) супроводжується втратою здатності державних інституцій контролювати свої кордони, а, отже, очевидно й зменшує рівень бар'єрності⁷. Цей висновок підтверджує й Louise I. Shelley, яка зазначає, що деякі категорії прикордонних територій є особливо вразливими до проблем транснаціональної злочинності та тероризму. До них відносять регіони, що мають:

- 1) довгі відкриті межі та / або великий обсяг перетину кордону;
- 2) перехідні держави, де механізми контролю центральної держави не функціонують ефективно;
- 3) райони великого політичного або регіонального конфлікту або де держава втратила контроль над частиною своєї території;
- 4) країни з дуже високим рівнем корумпованості принаймні на одній стороні кордону;
- 5) країни, в яких існує співучасть уряду з транснаціональною злочинністю або тероризмом⁸.

У таких державах ситуація у країні та на її кордонах практично не контролюється правоохоронною системою. Прикладом цього є Лівія, що стала найбільшою транзитною територією на шляху з Африки до країн ЄС. На території цієї країни, яка, на нашу думку, перебуває у стані «Failed State», ми спостерігаємо масовий характер злочинів, жертвами яких є мігранти з Нігеру, Чаду, Нігерії, інших країн Північної та Центральної Африки, які безконтрольно через південні кордони потрапляють до Лівії. Нині, у XXI ст., у Лівії, країні, яка

знаходиться у 400 км від Європи, за даними Міжнародної організації міграції діє декілька рабовласницьких ринків (найбільший – у місті Сабха (Sabha), жертвами яких є мігранти⁹. Відомо, що в країні практично немає реальних сил та засобів, які застосовуються з метою протидії транскордонній злочинності. Місія ЄС з надання прикордонної допомоги Лівії покликана надати практичну допомогу країні в питанні організації охорони південних сухопутних та північних морських рубежів, через які здійснюється переправлення значної частки незаконних мігрантів. Водночас складається враження, що Місія не може вплинути на стан ефективності протидії транскордонній злочинності, жертвами якої часто є незаконні мігранти. Звіт Місії від 24 січня 2017 р. прямо свідчить про неспроможність національних правоохоронних органів Лівії ефективно протидіяти транскордонним злочинам¹⁰.

На наступну стадію деградації вказує Вероніка Милинчук, акцентуючи увагу на перетворенні «слабких» держав у кримінальні держави та прагнення до захоплення державної влади з боку міжнародних терористичних організацій і структур транснаціональної організованої злочинності¹¹. Очевидним прикладом дрейфу до криміналізації цілих держав є діяльність ДАЕІШ (IS). Таким чином, здатність контролювати власні кордони та забезпечити у разі необхідності належний рівень бар'єрності кордонів прямо пов'язується зі спроможністю державного механізму протидіяти транскордонній злочинності.

Кримінологія, як зазначає Юрій Антонян, вивчає злочинність в конкретних умовах місця та часу¹². Таким місцем для транскордонної злочинності, як підтверджується кримінологічними дослідженнями, є не тільки державний кордон та прикордонний простір. Посягання або його етап може здійснюватися поза межами прикордонного простору та державного кордону. Але обов'язковим для події транскордонного кримінального правопорушення є фізичне перетинання через державний кордон осіб, товарів, предметів. Відтак, державний кордон є важливим чинником впливу на транскордонну злочинність. Також це – вирішальний чинник для виокремлення транскордонних злочинів в окрему групу в контексті кримінологічної таксономії. А тому як неминучим, так і необхідним в інтересах нашого дослідження є встановлення наявності або відсутності впливу елементів рівня бар'єрності на ефективність запобігання транскордонній злочинності.

Це дослідницьке завдання ми виконували на матеріалі прикордонного контролю, що здійснюється на міжнародних пунктах пропуску (далі – ППР) для автомобільного сполучення для пасажирських та вантажних перевезень. Прикордонний контроль (далі – ПК) – це державний контроль, який здійснюється ДПСУ з метою протидії незаконному переміщенню осіб через ДК, незаконній міграції, торгівлі людьми, а також незаконному переміщенню зброї, наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, боєприпасів, вибухових речовин, матеріалів і предметів, заборонених до переміщення через ДК¹³. Можливості для удосконалення діяльності в пунктах пропуску щодо протидії транскордонній злочинності зосереджено у сферах забезпечення ПК, показаних на рис. 1.

Очевидним є те, що виконання у даних сферах заходів з удосконалення прикордонного (та митного), контролю, що забезпечать високий рівень контрольних процедур, одночасно вплине на рівень бар'єрності.

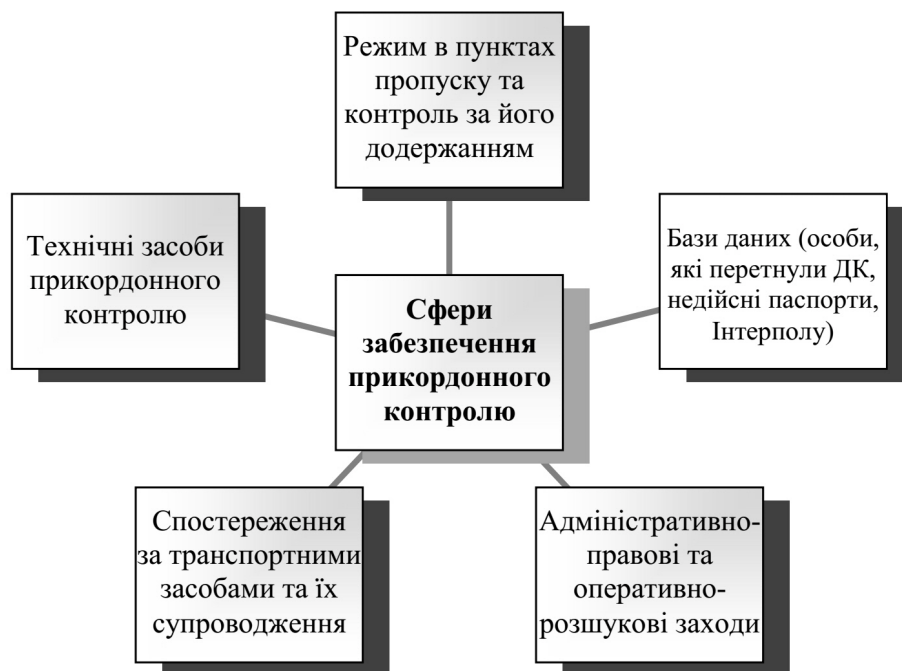

Рис. 1 Сфери забезпечення прикордонного контролю

Групою вчених на чолі з Дмитром Купрієнком розроблено систему заходів підвищення ефективності транскордонній злочинності на ДК¹⁴. В інтересах нашого дослідження ми оцінили вплив даних заходів на рівень вибіркової бар'єрності кордону для осіб, які входять до «групи ризику». Наступним етапом плануємо провести оцінку ефективності цих заходів та їх вплив на запобігання транскордонним злочинам.

Експертну оцінку впливу кожного заходу на рівень бар'єрності здійснювали опитані нами респонденти за шкалою показника ефективності від 0 до 3. Нами протягом липня 2017 р. проведено опитування 21-го респондента з числа українських прикордонників – учасників проекту «Нове обличчя кордону». Також протягом травня 2017 р. нами було опитано 33 іноземних респондентів – співробітників митних та прикордонних органів. В опитуванні взяли участь 54 співробітники зі стажем практичної служби на міжнародних пунктах пропуску від п'яти років (Алжир, Туніс, Македонія, Грузія, Молдова, Таджикистан, Литва, Україна).

Результати опитування наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Вплив заходів з удосконалення прикордонного контролю на рівень бар'єрності для «груп ризику» (класифікація Д. Купрієнка)

№ з/п	Приклади заходів удосконалення прикордонного контролю	Результат	показник впливу на бар'єрність (від 0 до 3)
1	У сфері режиму та контролю за дотриманням режиму:		
	а) Управління ризиками при наявності чотирирівневої системи контролю за в'їздом та перебуванням	Запобігання виникненню викликів та загроз з одночасним спрощенням для громадян, які не належать до груп ризику	3
	б) виведення за межі ППР окремих елементів контрольних процедур з використанням системи передачі попередньої інформації	Систематизація роботи контрольних служб. Застосування спеціальних спрощень, визначених митним кодексом	0
	в) автоматизація технології управління рухом автотранспорту у ППР : – «електронний талон»; – «е-картка»; – «зелений коридор»	На 20–30 % скорочення часу проходження контрольних процедур, підвищення ефективності режимних заходів у ППР, зменшення корупційних ризиків	1
2	У сфері технічних засобів прикордонного контролю:		
	а) системи безконтактного огляду транспортних засобів та вантажів, а також людей, наприклад «боді-сканерів»;	Підвищення імовірності виявлення схованок та визначення виду речовин за допомогою сканера	2
	б) зчитувачі біометричних даних;	Мінімізація помилки в ідентифікації особи та документів. Мінімізація корупційних ризиків. Підвищення рівня інтегрованості, персоналізації і процесу передачі даних закордонних паспортів та інших первинних документів, що засвідчують особу. Швидка та систематична передача інформації про втрачені та вкрадені паспорти до бази даних Інтерполу	1
	в) кіоски самообслуговування типу «Smart border»	Мінімізація помилки в ідентифікації особи та документів. Зведення корупційних ризиків до мінімуму	1
3	У сфері застосування баз даних		
	а) запровадження спільних з країнами ЄС інформаційних систем, зокрема:– з питань ідентифікації паспортних документів на право перетину ДК, автотранспортним засобом тощо;– про осіб, які перетнули ДК, вчинили правопорушення, яким не дозволяється в'їзд в країну або яким тимчасово обмежено право виїзду, про недійсні, вкрадені і втрачені паспортні документи тощо	Повна автоматизація процесів виявлення осіб та транспортних засобів, які можуть бути предметом «заінтересованості» правоохоронних органів	3
4	У сфері спостереження за транспортними засобами		
	а) застосування технічних комплексів автоматичного зчитування та вимірювання параметрів транспортних засобів і вантажів	Автоматизація зчитування номерних знаків, зважування ТрЗ, реєстрація цієї інформації	2
5	У сфері адміністративно-правових та оперативно-розшукових заходів		
	а) забезпечення відкритості та прозорості діяльності ППР, зокрема завчасне інформування щодо порядку контрольних процедур;	Зменшення конфліктних ситуацій між контрольними службами і громадянами та концентрація уваги персоналу на «групах ризику»	1
	б) запровадження/ удосконалення розміщення консульських (інформаційних, контактних) пунктів при ППР;		1
	в) застосування можливостей оперативно-розшукової діяльності для отримання випереджувальної інформації	Різка збільшення результативності виявлення кримінальних правопорушень або контроль за діями правопорушників	2

Як бачимо, концепція «інтелектуального кордону» збільшує можливості ефективного контролю з одночасним зниженням людських та часових ресурсів. Це дає змогу акцентувати основну увагу контрольних органів на «групах ризику». Узагальнюючи, вкажемо на те, що попередні результати нашого дослідження не демонструють прямого кореляційного зв'язку між рівнем бар'єрності та рівнем транскордонної злочинності. Водночас транскордонні кризи, які ми спостерігаємо протягом останніх років, результативність способів реагування на них доводять, що світ без кордонів є можливим у майбутньому, але точно не сьогодні. Жодні проекти лібералізації прикордонного контролю в світі не супроводжуються повним позбавленням країни системи її захисту, якою є надійна охорона державного кордону. Міграційна криза в Європі продемонструвала, що заходи фізичної охорони державного кордону (на прикладі реалізації Туреччиною та країнами ЄС березневої 2016 р. угоди між Анкарою та Брюсселем) виявилися чинником значного зниження рівня транскордонної злочинності¹⁵.

Можемо зробити такі висновки. Нами охарактеризовано явище бар'єрності державного кордону та наведено теоретичне обґрунтування його взаємозв'язку з ефективністю протидії транскордонній злочинності. Водночас результати досліджень на даному етапі не дають змоги встановити пряму кореляцію між рівнем бар'єрності та рівнем транскордонної злочинності. Справа полягає у тому, щоб забезпечити розумний баланс між належним рівнем бар'єрності у випадку наявності сукупності даних про можливе правопорушення та належним рівнем контактності кордону за відсутності таких даних.

З огляду на цей висновок, **перспективи подальших розвідок** у даному напрямі полягають у пошуку чинників, у співвідношенні з якими потенціал різних рівнів бар'єрності сприятиме підвищенню ефективності протидії транскордонній злочинності.

¹ Антонян Ю. М. О предмете криминологии / Ю. М. Антонян // Вестник Московского государственного областного университета. – 2016. – № 2. – С. 63–69. – (Серия «Юриспруденция»).

² Killias M. Will open borders result in more crime? A criminological statement / M. Killias // European Journal on Criminal Policy and Research. Volume 1 no 3 / Cross-border crime. Amsterdam, New-York, The Hague, 1993. – 144 p.

³ Van Duyne P. Organized crime markets in a turbulent Europe/ Petrus C. van Duyne // European Journal on Criminal Policy and Research. Volume 1 no 3 / Cross-border crime. Amsterdam, New-York, The Hague. – 1993. – 144 p.

⁴ Концепція інтегрованого управління кордонами. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 1149-р : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1149-2015-%D1%80/paran10#n10>

⁵ Купрієнко Д. А. Метод управління розвитком системи прикордонної безпеки / Д. А. Купрієнко // Наука і оборона. – 2016. – № 2. – С. 11–16.

⁶ Shelley L. Borders and Security Governance: Managing Borders in a Globalised World / Louise I. Shelley // Marina Caparini LIT Verlag Münster, 2006. – 315 p.

⁷ Rotberg R. Failed States, Collapsed States, Weak States : Causes and Indicators / Robert I. Rotberg // State Failure and State Weakness in a Time of Terror. Washington, 2003. – P. 7–17.

⁸ Shelley L. Вказана праця. – С. 258.

⁹ Carretero Nacho. Subastas de esclavos a las puertas de Europa / N. Carretero // El Pais. 2 jul 2017 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://internacional.elpais.com/internacional/2017/06/29/actualidad/1498753080_705940.html

¹⁰ EUBAM-Libya initial mapping report executive summary: Working document of the European External Action Service of 24/01/2017 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://statewatch.org/news/2017/feb/eu-eas-libya-assessment-5616-17.pdf>

¹¹ Милинчук В. В. Транснаціональна преступность и связанные с ней субъекты как потенциальная угроза криминальной деформации государства: опыт Афганистана / В. В. Милинчук // Международное уголовное право и международная юстиция. – 2013. – № 1. – С. 22.

¹² Антонян Ю. М. Вказана праця. – С. 65.

¹³ Про прикордонний контроль : Закон України від 5 листопада 2009 р. № 1710-VI із змінами, внесеними відповідно до Закону від 15 квітня 2014 № 1207-VII.

¹⁴ Купрієнко Д. А. Диференційована модель прозорості державного кордону України у пунктах пропуску з країнами-членами Європейського Союзу / Д. А. Купрієнко, С. П. Гетманюк, С. Б. Головня // Зб. наук. пр. Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Б. Хмельницького. – Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2016. – № 2 (68). – С. 68–89.

¹⁵ Filippov S. Dynamics and Geographical Distinctions of Crime connected with Migrants' Moving to Europe on Different Routes / S. Filippov / Addressing Security Risks at the Ukrainian Border Through Best Practices on Good Governance: Editors R. Keşek at al. – 2016. Amsterdam: IOS Press. Volume 129. – P. 21–27.

Резюме

Філіппов С. А. Бар'єрність кордонів vs транскордонна злочинність?

У статті охарактеризовано рівні бар'єрності державного кордону, проаналізовано контрверсійні точки зору щодо впливу рівня бар'єрності кордонів на кількісні і якісні характеристики транскордонної злочинності. Показано взаємозв'язок між рівнем бар'єрності кордонів, з одного боку, і системою протидії транскордонній злочинності, що включає інтелектуальну кордон, інтегроване управління кордоном, – з іншого боку.

Ключові слова: транскордонна злочинність, бар'єрність державного кордону, прикордонний простір, криминологічна таксономія, криминологія.

Резюме

Филиппов С. А. Барьерность границ vs трансграничная преступность?

В статье охарактеризованы уровни барьерности государственной границы, проанализированы контрверсионные точки зрения о влиянии уровня барьерности границ на характеристики трансграничной преступности. Показана взаимосвязь между

уровнем барьерности границ, с одной стороны, и системой противодействия трансграничной преступности, включающей интеллектуальную границу, интегрированное управление границей, – с другой стороны.

Ключевые слова: трансграничная преступность, барьерность государственной границы, пограничное пространство, криминологическая таксономия, криминология.

Summary

Filippov S. The Borders Barrier Properties vs cross-border criminality?

The article reveals the levels of barrier properties have been characterized. The controversial points of view about the impact of the level of the borders barrier properties of the adjacent states on characteristics of the cross-border criminality have also been analyzed. The relationship between the level of the borders barrier property on the one hand and the system of combating cross-border criminality, including the intellectual border, integrated border management on the other side has been shown.

Key words: cross-border criminality, barrier property of the state border, border zone, criminological taxonomy, criminology.

УДК 343.9

А. В. БІЛЕЦЬКИЙ

*Андрій Володимирович Білецький, аспірант
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого*

**ВЗАЄМОДІЯ ДОНОРІВ ТА НАЦІОНАЛЬНИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ
У ЗАХОДАХ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ**

Антикорупційні реформи, які почалися в 2014 р. і тривають досі, відбуваються за активної підтримки як урядових, так і неурядових міжнародних організацій. Міжнародні інституції допомагають нашій державі, національним громадським організаціям у розбудові та ефективному впровадженні нової антикорупційної політики. Так, за участю міжнародних організацій відбувається не тільки формування нових антикорупційних органів, а й надається фінансова підтримка українським неурядовим організаціям (далі – НУО), основною метою яких є боротьба з корупцією у державі. За даними дослідження, 38 % співробітників громадських антикорупційних організацій вказали, що їх організації фінансуються саме міжнародними організаціями та органами влади країн світу, т.зв. донорами. Це пояснюється відносною фінансовою слабкістю цих організацій. Однак, незважаючи на заінтересованість донорів у подоланні корупції в Україні, її рівень і досі залишається високим. З огляду на це пропонуємо розглянути такі питання: хто такі «донори», як саме вони надають допомогу українським НУО; якими є перспективи співпраці між донорами та українськими НУО в сфері запобігання корупції.

Донори та їх взаємодія з національними НУО. Потрібно розуміти, що донори поділяються на декілька типів залежно від їх правового статусу:

– органи влади країн світу. Здебільшого ними є уряди, національні агентства, представництва іноземних держав на території України (наприклад, уряд Німеччини, агентство США з міжнародного розвитку (USAID), посольство Великої Британії в Україні, Європейський Союз тощо);

– міжнародні організації та фонди (наприклад, Фонд Фрідріха Наумана, міжнародний фонд «Відродження»).

Для початку зазначимо, що міжнародне співтовариство донорів може підтримувати боротьбу з корупцією в двох напрямках. По-перше, міжнародні донори, такі як Європейський союз, відіграють вирішальну роль у розробці антикорупційної політики, особливо в тих країнах, які перебувають у стані економічних та політичних змін. Допомога в такому випадку може підтримувати розвиток й впровадження політики, обміну знаннями і нарощування потенціалу. По-друге, міжнародні донори мають здійснювати контроль за наданою ними допомогою, адже вона може мати вигляд чергового ресурсу розкрадання. Це вимагає складних механізмів управління, комплексного моніторингу та звітності. Доведено, що міжнародні організації є життєво важливим компонентом реформ у країні та захисту інтересів громадян, вони роблять внесок у формування національної політики; політичний діалог, координацію секторальних політик; аналіз впровадження реформ; виконання державного бюджету; розбудову можливостей, зокрема для бюджетної грамотності й громадського контролю виконання державного бюджету¹.

Органи влади країн світу. Аналіз діяльності антикорупційних громадських організацій України дав змогу зробити висновок, що основними представниками цього типу донорів є насамперед *Європейський Союз* (далі – ЄС). ЄС є одним із найбільш потужних донорів України. Підтримка нашої держави з боку країн-учасниць ЄС почалась ще за часів набуття незалежності. Середня цифра виділеної допомоги з кожним роком стає більшою (186 млн євро в 2013 р.; 242 млн євро в 2014 р., 1,8 млрд євро за 2015–2016 рр.). Остан-